

Ajalehes Uudised 1904. aastal ilmunud Abhaasia Estonia küla asuniku Johan Pihlaka kirjutised esperanto keele kohta. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Ajaleht „Uudised” (nr. 23), 17. veebruar 1904, lk. 5

Küsimised ja kostmised.

[...]

Küsimine nr. 31. Kas maksab rahvusvahelist Esperanto keelt õppida? Kui ja, missugune raamat on iseõppimiseks kõige parem?

F. T.

Ajaleht „Uudised” (nr. 35), 2. aprill 1904, lk. 4

— *Wastus 31. küsimise peale.* Esperanto keelt maksab küll õppida, juba sellepärast, et ta väga huwitaw on ja teiste keeltega wõrreldes imekerge kätte saada on. Nõndanimetatud sõnatüwisid, kui iseäralisi mõisteid ehk sõnu on koguni wähe, umbes 900—1000, millede äraõppimine ju hõlbus on, aga ees- ja tagasõnade (liidete) abil (mis ka tähendatud arwusse käiwad), kaswab sõnade arw määramataks, igauks oma kindla tähendusega. Selle keelega tutwustaja näeb huwituse ja imestusega, et see pealt näha sõnawaene keel üks kõige sõnarikkamatest keeltest on. Sõnad, mis kahes ehk rohkemas Europa tähtsamas keeles ühte wiisi kõlawad, on ka Esperanto keelde wõetud; mis aga igas keeles ise wiisi wälja räägitakse, on lihtsalt Ladina keelest laenatud, nii et rohkem wõerakeelte mõistjal suurem hulk sõnu iseenesest arusaadawad on. Niisama on ka kõik üleüldised wõerakeele sõnad, mis igas keeles tarwitatakse, Esperanto keeles pruugitawad. Wiimaseid sõnu ei ole Esperanto lihtsas sõnastikus olemas, aga nende tähendust wõib igast wõera sõnade seletajatest wõi entsiklopediast (ka Dr. Hermann Eestikeelsest, kui see kord walmis saab leida. Nii ei ole Esp. keele sõnad mitte huupi loodud, waid *olewatest keeltest wõetud*, ja neid tarwitatakse ainult Esperanto keele lihtsa grammatika järele. Kuna muidu wõerate keelte õppimise juures grammatika seaduste kättesaamine üks suurematest raskustest on, on Esp. keele grammatika nõnda lühike ja lihtne, et seal õppimist peaaegu polegi: aitab juba sellestgi, kui kord tähelepannes läbi lugeda. Tingimata tarwis pole rohkem arusaajal sedagi, sest et sõnastik isegi, kõik mis tarwis, kätte näitab. Peale selle räägitakse iga sõna just nõnda wälja, nagu ta on kirjutatud, ja paar liitsõna „se” ja „um” wäljarwatud, millede tarwitus ka peagi selgeks saab, on igal sõnal üksainus ja kindel tähendus.

Teiseks ei puudu sellel keelel enam sugugi praktiline tähtsus. Et ta teised keeled kõrvale tõrjudes ainsaks ilmakeeleks saaks, pole muidugi tarwis ette kujutada, mida selle keele looja Dr. Zamenhoff ise ka sugugi mõelnud ei ole; seda ehk unistavad üksi mõned liialdajad, arusaamatad, ehk toowad selle keele wastased, kui otsitud põhjust keele naerukstegemiseks ette. Kuid üleilmiseks asjaajamise keeleks wõib ta küll olla ja jääda, — on selleks just loodud ja tarwilik. Kui suurt raskust wõera keele õppimine sünnitab, mõistab küll igaüks. Paljugi soowiksid wäljamaalt midagi tellida wõi muidu sinna kirjutada, aga keel takistab; ehk jälle mitmes maades reisijad: Need kas tarwitagu tõlki ehk — olgu tummad, sest kõiki wõeraid keeli ei jõua üksigi õppida. Seda ära tundes, on kallis mees Dr. Zamenhoff oma parema eluea selle peale ära kulutanud, et üht rahwuswahelist asjaajamise keelt luua, mis kõigil kerge oleks ära õppida, ja, nagu näha, on see temal hästi korda läinud. Suuri waimusid sünnib wähe päikese all; nende töödest peame oskama lugu pidada! Peale emakeele on kergelt Esp. keelt igaühel wõimalik õppida. Eestlastel näituseks on küll tingimata riigikeelt tarwis, mida ka noorem sugu hoolega õpib; kes aga juba rasket Wene keelt mõistab, sellel on Esp. keele äraõppimine päris lõbumäng. Praegu wõib Esp. keelega iga pool läbi saada, selle rääkijaid ei puudu ühesgi riigis — wahest mõned metsiku rahwa maad wälja arwatud. Esp. k. etendajate seltsid on üle ilma olemas, kelle liikmed, muidugi mõista, seda keelt oskawad. Ühel ainsamal Prantsuse maa Esp. seltsil „Tauring Club de France” on 85,000 liiget. Selles keeles ilmub mitu ajakirja ja muugi kirjandus kaswab jõudsalt. Peahealekandja on ajakiri „Lingvo Internacia” (Rahwuswaheline keel) ilmub Ungarias, kuuleht raamatu wiisil, iga nr. 32 lhk., peale selle 8 lhk. kuulutusi, 2 rbl. aastas, soowitaw igaühele, wõib Dr. Zamenhoffi läbi tellida.

Iga aasta maikuus ilmub „Adresaro de la Esperantistoj”, s. o. raamat, kus möödaläinud aasta juurde tulnud esperantistide adressid (endistest need, kes elukohta on muutnud) sees on. Kes Esp. k. rääkijatega kirjawahetusesse soowib astuda, sellele on soowitaw, et ta ennast täh. nimekirja ülesse wõtta la-seks. Selleks peab ta kolm wäikest tükki Esp. keelest, üks kõik mis keelde tõlkima ja ühes 15 kop. rahaga (postmarki wõetakse 9/10 normalwäärtusest wastu) Dr. Zamenhoffi kätte saatma, siis saadetakse talle raamat pärast illumist kätte. Esperantistidega kirju wahetades peab oma adressi juurde oma adressi numbri ühes raamatu aasta numbriga tähendama, muidu jätawad nad wastuse andmata, kuigi selleks margid ligi on. See käib muidugi ainult kirjade kohta, mida huwituse pärast wahetatakse. Numbrid saab enne raamatu illumist kohe teada. Mina näituseks saatsin oma adressi möödaläinud aasta lõpul sisse ja sain kohe Dr. Zamenhoffi käest teate, et minu nr. 9063 on. Lähemat seletust selle kohta, kui ka ümberpandawad tükid, leiab lugeja wäikestest raamatust „Краткія свѣдѣнія о междунар. языкѣ”, mida ka eestikeelses tõlkes „Lühikene teatus rahwuswahelise keele üle” J. H. Wahtriku raam. kaupl. Tallinnas 3 kop. eest saada wõib.

Õperaamatuid on Eesti keeles minu teades kaks: W. Waheri ja J. Rahamägi Esp.-Eesti sõnastik, ühes grammatikaga. Kahjuks ei ole kumbgi sõnastik täieline. Kes aga muid keeli mõistab, sellele on kõige parem ja tarwilikum raamat „Ekzercaro”, Harjutuste kogu, kus kõiksugu laused ja lugemise tükid sees on.

Iga lehekülle all äärel on lugemise tükkide kohane sõnastik: Esperanto-Prantsuse-Inglis-Saksa-Wene- ja Poola keele. Sõnu, mis ühel leheküllel ära tähendati, teisel enam ei korrata. Hind 40 kop. Enne peab aga Esp. tähestiku järele lugeda mõistma. Niisama on paar sõnaraamatut tarwilikud: „Universala Vortaro de la lingvo internacia”, Üleüldine rahvuswahelise keele sõnastik, mis niisama nagu esimene 6 keelne on [...], ja Wene-Esp. täieline sõnastik (1 rbl.). Wiimases on ka tähestiku seletus ja grammatika. Muid õperaamatuid pole sugugi tarwis. Üksi Eesti keelt mõistjatele on soovitaw täh. Rahamägi õperaamat. Kõiki neid raam. võib, kas Tallinnas J. H. Wahtriku või Dr. Zamenhoffi enese käest tellida. Wiimase adress: Al sinjoro Dr. L. Zamenhof, Varsovio, Dzika 9, Г-ну Dr. Л. Саменгофъ, Варшава.

Wäga soovitaw oleks, kui 2 esimest (Harjutused ja sõnaraamat) eestlaste jaoks tõlgitaks, ja nimelt nii, et teised keeled alale jääksivad ja Poola keele asemel Eesti k. sõnastik tuleks. Mitu keelt oleks sellep. soovitaw, et raamatut siis ka teiste rahwaste liikmed võiwad tarwitada (ostetakse rohkem), mis läbi raamatu hind wahest niisamasuureks võiks jääda, kui Eestik. sõnastikuga üksi. Teiseks ei teeks mitu keelt üksi Eestik. mõistjale misgit kahju, mitme keele mõistjale on aga kasulik, et üks keel teist täiendab — nimelt sõnade juures, mida ühte ehk teise keelde võimata on ümber panna. Näituseks on Esp. k. sõna „oni” Eesti, Wene ja Poola k. otsekoheselt võimata ümber panna, — seda peab ümberkaudu seletama; Inglis keeles on selleks 3 sõna tarwis: „one”, „people” ja „they”; Prantsuse ehk Saksa k. mõistja näeb aga, et selle sõna tähendus esimeses „on”, teises „man” on. — Seda tööd võiks ka nende ridade kirjutaja oma peale võtta, aga üksi siis, kui keegi sellega juba alganud ei ole, teiseks, kui seda niivõrt tarwiliseks peetakse, et kulukandjat leidub.

Lõpuks tähendan, et kui „Uudiste” toim. Esp. k. aatest sedavõrt lugu peab, et selle heaks „weste osas” weidi ruumi lubab, siis toon algajate heaks selles keeles lähemaid seletusi ja grammatikalikka näitusi. Saab ju iga asi just ajalehtede kaudu kõige rohkem tuttawaks.

Сухумъ-Кале, Эстонія

Joh. Pihlakas.

Ajaleht „Uudised” (nr. 39), 16. aprill 1904, lk. 5

Õiendus ja täiendus. Ruttan järgmist eksitust heaks tegema, mis 31 nr. küsimise kostmisesse on juhtunud. Kuna ma ühte teist Esp. k. õperaamatut, mis mulle kord silma puutus ja Waheri omaga pea sarnane oli, Rahamägi raamatuks arwasin, siis tähendasin, et kumbgi täielik ei ole. Nüüd aga tõi post mulle hra Rahamägi „Lernolibro de la Lingvo internacia”, „Esperanto por estoj” ehk „Esperanto keele õperaamat eestlastele”, ja ma näen, et seesamane raamat „Ezercaro” ehk Harjutuste kogu ongi, mida ma tingimata tarwiliseks Esp. k. õperaamatuks tähendasin, ja selle eestlaste tarwis ümbertegemist soovitasin.

Kuid hra Rahamägi on seda raamatut veel palju rohkem täiendanud, kui ta enne teiste keelde tarwis oli, grammatika seadused ja liitsõnade tarwituse näitlikult juurde lisanud.*) Igale ühele, kes Esp. keelt soowib õppida, peab seda raamatut soojalt soowitama, paremat õperaamatut selle keele tarwis ei wõi enam ollagi. Pealegi on hind hoopis odawaks arwata, kõigest 20 kop. Saada J. H. Wahtriku raamatukaup. Tallinnas. Muu kirjanduse lugemiseks ehk selles keeles midagi kirjutamiseks tuleb hiljem muidugi minewakord nimetatud 2 sõnaraamatut muretseda, sest raamatus olew sõnastik ei ole mitte tähestiku, waid lug. tükkide järele sellesamase raamatu tarwis. Sellega arwan ka harjutuste ja grammatikaliku näituste toomise ajalehes asjataks — muretsegu iga õpehimuline täh. raamat.

Joh. Pihlakas.

* Sellep. siis raamatule ka teise nime annud.